

ПРЕПОЗНАВАЊЕ КРИМИНАЛНИХ РАДЊИ У ПРОЦЕСУ РЕВИЗИЈЕ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА

RECOGNITION OF CRIMINAL ACTIVITIES IN THE PROCESS OF AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS

Марина Гавриловић¹

"AUDITING" д.о.о., Врњачка Бања, Србија

Резиме: У последње време, криминалне радње у финансијским извештајима привредног друштва су све чешће. Најчешће, руководство лажно приказује финансијске извештаје због одржавања поверења инвеститора, повећања износа зарада или бонуса, смањења основице за опорезивање и сходно томе пореске обавезе, задовољење захтева кредитора и испуњење очекивања аналитичара. Према правном оквиру широк је појам криминалне радње. У контексту ревизије финансијских извештаја, нису значајна сва дела која имају обележје криминалне радње, већ она која проузрокују материјално значајан погрешан исказ у финансијским извештајима. Препознавање криминалних радњи у финансијским извештајима је веома тежак и сложен посао за ревизора, зато што су оне најчешће вешто осмишљене. У циљу препознавања криминалних радњи у финансијским извештајима ревизија разматра индикаторе криминалних радњи, испитује интегритет руководства и управе, усмерава пажњу на критична подручја, спроводи аналитичке процедуре, упознаје систем интрних контрола и користи рад интерне ревизије.

Кључне речи: криминалне радње, финансијски извештаји, руководство, контроле, ревизија

Abstract: Lately, fraud in the financial statements of the company are becoming more frequent. According to the legal framework of a broad concept of crime, it is not the rare case that the leadership misrepresents financial statements for maintaining investors trust, increasing the amount of salary or bonus, reducing the tax base and therefore tax liability, satisfying the demands of creditors and fulfilling the expectations of analysts. According to the legal framework of a broad concept of crime. In the context of the audit of the financial statements, not all facts which have the hallmark of fraud are significant, but the one that caused false material statements in the financial statements. Recognition of criminal activity in the financial statements is a very difficult and complex task for the auditor, because they are carefully thought and planned. In order to identify criminal activity in the financial statements audit examines indicators of crime acts, examines the integrity of management and administration, focuses on the critical areas, implements analytical procedures, meets system internal controls and the benefits of the internal audit research.

Key words: fraud, financial reports, management, control, audit

---

Директор и лиценцирани овлашћени ревизор, е –mail: marina@auditingdoo.com

УВОД

У условима великог тржишног притиска, а и иначе, чак и појединци јаког карактера могу починити криминалну радњу. У последње време, криминалне радње у финансијским извештајима привредног друштва су све чешће. Најчешће, руководство лажно приказује финансијске извештаје због одржавања поверења инвеститора, повећања износа зарада или бонуса, смањења основице за опорезивање и сходно томе пореске обавезе, задовољење захтева кредитора и испуњење очекивања аналитичара.

Примарну одговорност за финансијске извештаје има руководство и управа. Најчешћи разлог за почињена кривична дела у финансијским извештајима је слаб интерни надзор, или његово потпуно одсуство. Ради превенције криминалних радњи у финансијским извештајима, руководство треба да успостави јак интерни надзор који чине интерне контроле и интерна ревизија. Интерне контроле треба да држе ентитет *на линији*, одвијањем целокупног пословања у складу са законским прописима и усвојеним политикама и плановима. Интерна ревизија испитује ефикасност система интерних контрола и о уоченим слабостима извештава руководство, при чему даје предлоге за њихово отклањање.

Ревизор нема одговорност за превенцију криминалних радњи, али има одговорност за стицање уверавања у разумној мери да финансијски извештаји који су предмет ревизије, посматрани као целина, не садрже материјално значајне погрешне исказе, настали услед криминалне радње или грешке. Ако се узме у обзир чињеница да је општеприхваћен став како нико није имун на превару, под таквом претпоставком ревизор има веома тежак задатак, а то је да препозна евидентиране пословне догађаје у пословним књигама ентитета који имају обележја криминалних радњи и процени њихов материјално значајан утицај на финансијске извештаје. Ревизор је у обавези да у свим фазама обављања ревизије одржава став професионалног скептицизма, прихватајући да можда постоје околности због којих су финансијски извештаји материјално погрешни услед криминалне радње. Он са посебном дужном пажњом разматра могућност постојања криминалне радње од стране високог менаџмента и лица задужених за управљање и чување имовине.

У циљу препознавања криминалних радњи које имају материјално значајан утицај на финансијске извештаје ревизија спроводи низ процедура у зависности од обима и сложености посла којим се бави привредно друштво. У циљу препознавања

криминалних радњи у процесу ревизије финансијских извештаја у раду ће бити разматрани следећи поступци ревизије: 1) препознавање индикатора криминалних радњи ради одређивања догађаја или услова који указују на подстицаје или на притиске да се криминална радња изврши или да се омогући њено извршавање; 2) испитивање интегритета руководства и управе и разматрење примене закона и прописа, с обзиром да је интегритет руководства и управе од пресудног значаја за ревизију; 3) усмеравање пажње на критична подручја, с обзиром да су нека подручја – билансне позиције подложније криминалним радњама, а нека мање; 4) примена аналитичких процедура ради испитивања веза и односа између финансијских и нефинансијских података, као и флукуације и односе који нису у складу са другим релевантним подацима; 5) упознавање система интерних контрола чије се активности заснивају на писаним правилима, начелима и другим мерама које руководство утврђује ради превенције да се почини криминално дело које има обележје криминалне радње; 6) коришћење рада интерне ревизије, ради стицања разумевања како функционише систем интерних контрола, да ли је интерна ревизија открила криминалне радње у току свог рада и ако јесте, какав је став руководства и управе по том питању.

1. КАРАКТЕРИСТИКЕ КРИМИНАЛНЕ РАДЊЕ, ЦИЉЕВИ, МОТИВИ И ПОСЛЕДИЦЕ

Криминалне радње укључују погрешне исказе који проистичу из: 1) намерно нетачних финансијских извештаја и 2) неовлашћеног располагања средствима. Погрешни искази који проистичу из намерно нетачних финансијских извештаја су умишљене грешке или пропусти да се исказу износи у финансијским извештајима како би се обманули корисници ових извештаја. Погрешни искази који проистичу из неовлашћеног располагања средствима укључују крађу средстава Привредног друштва, када ефекат ове крађе утиче да финансијски извештаји нису објективно и реално приказани. Криминална радња може укључивати софистициране и пажљиво организоване шеме, фалсификовања, приказивања фиктивних пословних догађаја, намерно изостављање неке пословне промене или немарно дата погрешна изјава или објашњење ревизору.

Криминалне радње имају за циљ састављање лажних финансијских извештаја. Најчешће се лажно приказују финансијски извештаји ради одржавања поверења инвеститора,

повећања износа зарада или бонуса, смањења основице за опорезивање и сходно томе пореске обавезе, задовољење захтева кредитора и испуњење очекивања аналитичара. Руководство и лица која састављају финансијске извештаје имају мотив да лажно прикажу одређене информације у финансијским извештајима ради стицања сопствене користи на штету корисника финансијских извештаја.

Лажни финансијски извештаји укључују намерно нетачно приказивање финансијског положаја, успешности у пословању, новчаних токова, као и изостављање важних информација у напоменама које се састављају уз финансијске извештаје и чине њихов саставни део. Најчешће настају услед непрофесионалне, неетичке, а веома често и противзаконите примене рачуноводствених политика и процена, што има за последицу нереално и необјективно приказивање перформанси привредног друштва у финансијским извештајима. Одлуке које доносе бројни корисници на основу таквих финансијских извештаја, штете њиховом интересу. Лажни финансијски извештаји пре свега имају за последицу мање ефикасно тржиште капитала, због тога што се умањује поверење учесника на тржишту капитала. Посматрано шире, неефикасно тржиште капитала утиче на економски раст и просперитет нације, резултира огромним трошковима спорова, уништава каријере појединаца који су укључени у креирање лажних финансијских извештаја, изазива стечај или знатне економске губитке пословног ентитета који се бави преварама.

2. ОДГОВОРНОСТ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ КРИМИНАЛНИХ РАДЊИ У ФИНАНСИЈСКИМ ИЗВЕШТАЈИМА

Од великог је значаја да руководство заједно са управом која је овлашћена за надзор, усредреди пажњу на превенцију криминалних радњи, што би допринело смањењу извршења кривичних дела. Примарна одговорност за спречавање и препознавање криминалних радњи као и за састављање и истинито и објективно приказивање финансијских извештаја у складу са релевантним рачуноводственим прописима. При вршењу ревизије, ревизор није одговоран за превенцију криминалних радњи у финансијским извештајима, али има одговорност за стицање уверавања у разумној мери да финансијски извештаји који су предмет ревизије, посматрани као целина не садрже материјално значајне погрешне исказе, настали услед криминалне радње или грешке. То обавезује ревизора да спроведе све потребне мере и

радње у циљу препознавања криминалних радњи у процесу обављања ревизије. Без обзира на то што је ревизија планирана и спроведена у складу са Међународним стандардима ревизије, природа посла ревизије (инхерентна ограничења) је таква да увек постоји могућност да неки материјално значајни износи у финансијским извештајима, који су последица криминалне радње или грешке остану неоткривени. Због тога је неопходно да у превенцији криминалних радњи и смањења извршавања кривичних дела у финансијским извештајима, руководство и управа уведе интерни надзор који чине: 1) интерне контроле и 2) интерна ревизија.

2.1. Улога интерних контрола у превенцији криминалних радњи

Интерне контроле треба посматрати у ширем контексту. Контролама се обухвата целокупно пословање ентитета (ресурси, системи, процеси, стратегија, планирање, култура, структура и задаци) ради превенције криминалне радње. Ове активности обухватају низ поступака као што су: обезбеђење имовине, верификација, одобравање, преглед пословних резултата, дефинисање овлашћења и др. Уколико привредно друштво не успостави интерне контроле или ако су оне неефикасне, може се догодити да се почини дело са обележјима криминалне радње, што угрожава поузданост финансијских извештаја. Најчешћи разлози за почињена кривична дела у финансијским извештајима је слаба интерна контрола или непостојање интерне контроле, као и тајни споразуми између запослених и трећих лица. Увођење ефикасног система интерних контрола у оквиру финансијско-рачуноводствене функције, има циљ да се обезбеди поуздано финансијско извештавање. Ефикасан систем за интерну контролу обезбеђује усклађеност пословања са важећим законским прописима, постизање пуне одговорности свих запослених за обављање активности, заштите имовине од губитака због неправилности у раду и криминалних радњи. Контролне активности се заснивају на писаним правилима, начелима и другим мерама, које одређује руководство и које се морају поштовати. Интерну контролу изводе запослени на свим нивоима. Запослени морају имати морални и професионални интегритет и морају обављати свој посао у складу са важећим законима, политикама и процедурама привредног друштва и у складу са обавезама и одговорностима које им је доделило руководство, што чини да интерне контроле буду ефикасне.

У процесу финансијског извештавања, један од циљева интерних контрола је да омогући да се подаци генерисани кроз различите активности сумирају у поуздане финансијске извештаје. Процеси и контроле на нивоу активности иницирају, бележе и процесуирају трансакције у оквиру главне књиге. Активности у оквиру финансијског извештавања прикупљају информације из главне књиге и на основу њих састављају финансијске извештаје.

2.2. Улога интерне ревизије у превенцији криминалних радњи

Интерна ревизија је од посебног значаја у превенцији криминалних радњи у финансијским извештајима. У контексту криминалних радњи, циљ интерне ревизије је да информише руководство и управу да је препознала дела која имају обележја криминалне радње. Стандарди интерне ревизије експлицитно захтевају од интерне ревизије да прати ризике који су повезани са очувањем имовине. То подразумева да треба посебно разматрати губитке који настају као последица крађе, неправилности или незаконитих активности. Интерна ревизија помаже у борби против криминалних радњи прегледом и проценом учинка система интерне контроле која је осмишљена ради превенције криминалних радњи. У том смислу, приоритетни циљ интерне ревизије је да најпре провери и процени следеће:²

- 1) Да ли постоје писане политике и мере које забрањују кршење циљева привредног друштва у борби против криминалних радњи;
- 2) Да ли је успостављен одговарајући систем интерних контрола у финансијско рачуноводственој служби и како он функционише;
- 3) Да ли су успостављене процедуре овлашћења за одређене трансакције, посебно за трансакције са повезаним странама и да ли се оне поштују;
- 4) Да ли су успостављени механизми за праћење активности очувања имовине, посебно у подручјима високог ризика;
- 5) Да ли рачуноводствени информацијски систем функционише на начин да се обезбеде веродостојне и поуздане информације које су неопходне за припрему и састављање финансијских извештаја.

---

² The Internal Auditors Role on the Prevention of Fraud, ECIA, оп.цит.стр.17.

Своје налазе саопштава руководству у писаном облику у виду Извештаја, за који сноси пуну одговорност.

3. ПОСТУПАК ПРЕПОЗНАВАЊА КРИМИНАЛНИХ РАДЊИ У ПРОЦЕСУ РЕВИЗИЈЕ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА

У последње време, криминалне радње у финансијским извештајима привредног друштва су све чешће и осмишљене тако да их је тешко препознати. Више је фактора који утичу на могућност откривања криминалних радњи од стране ревизије и то: 1) способност иницијатора да осмисли криминалну радњу тако да се тешко може открити, 2) постојање тајних споразума, 3) учесталост манипулације у финансијским извештајима, 4) значајност износа којим се манипулише и 4) природа билансне позиције која је предмет манипулације. За ревизора је веома тешко да открије криминалне радње које је починило руководство од оних које су починили запослени, зато што је руководство у позицији да заобиђе одређене контроле које су дизајниране у привредном друштву, тако да се може спречити и открити криминална радња. Посебно је тешко препознати криминалну радњу која представља чин тајног споразума руководства и трећих страна. Постојање тајног споразума може да наведе ревизора на погрешан закључак како је прибављени ревизијски доказ уверљив, а заправо да по својој суштини буде лажан. На основу спроведених ревизијских поступака ревизија може да идентификује подручје постојања могућности да је почињена криминална радња. Међутим, за ревизора је веома тешко да утврди да ли су погрешне рачуноводствене процене и политике руководства које су примењиване при састављању финансијских извештаја, настале услед грешке или криминалне радње. У овим и сличним случајевима, ревизор треба увек да заузме став професионалног скептицизма. Пре него што донесе одлуку које ће процедуре да примени у циљу препознавања криминалних радњи у финансијским извештајима, ревизија треба да:

- 1) Процени да ли постоји мотив, прилика и став да се почини, спроведе и оправда криминална радња;
- 2) Обави разговор са руководством, управом и правном службом ради прибављања информација о њиховом виђењу ризика од вршења криминалних радњи, као и о мерама које предузимају у циљу превенције тог ризика;
- 3) Сумира и сагледа све информације добијене током разговора који је обавио са претходним ревизором, или

између чланова ревизијског тима, када претходно није вршена ревизија.

У циљу препознавања криминалних радњи у процесу ревизије финансијских извештаја ревизор примењује низ различитих процедура. Поступак препознавања криминалних радњи у процесу ревизије финансијских извештаја који се показао у пракси као ефикасан, а који је дефинисани Међународним стандардима укључује:

- 1) Усмеравање пажње на индикаторе криминалних радњи у финансијским извештајима.
- 2) Испитивање интегритета руководства и управе и разматрање примене закона и прописа
- 3) Одређивање критичних подручја
- 4) Примена аналитичких процедура
- 5) Упознавање система и интерне контроле и коришћење рада интерне ревизије.

3.1. Усмеравање пажње на индикаторе криминалних радњи у финансијским извештајима

Бројни су индикатори који указују на постојање материјално значајног погрешног исказа у финансијским извештајима који је последица криминалних радњи, а они који су најчешћи на које ревизија треба да обрати пажњу могу бити:

- оснивање бројних зависних предузећа у иностранству и преношење јавних овлашћења на некомпетентне појединце привредног друштва,
- претерани развој пословног ентитета,
- неуобичајени пад или нагли раст прихода,
- велика флукуација финансијско - рачуноводственог особља,
- невођење евиденција у робном и материјалном књиговодству ради лакшег отуђења имовине,
- честа промена рачуноводствених политика и процена,
- некомплетно вођење пословних књига,
- фактурисање робе и услуге без овлашћења или потписа лица која потврђују пријем робе или извршене услуге,
- неконтролисање цена по којима се продаје роба и врше услуге, датих аванса, као и других услова плаћања, а посебно попушта (рабат),
- сторнирање фактура и олако отписивање потраживања,
- одобравање девизних позајмица с текућег рачуна предузећима у иностранству, које претходно нису одобрене од НБС,

- приказивање девизних обавеза (и после рока опште застарелости од 10 година) иностраним предузећима чији су власници директори домаћих предузећа,
- набавка добара или услуга од једног добављача,
- превисоки или неоправдани путни трошкови,
- превисоки или неоправдани трошкови репрезентације за које се не може доказати да су настали у сврхе обављања пословања ентитета,
- трансфери средстава између повезаних лица,
- учестале промене екстерног ревизора,
- превисоки хонорари консултантима и саветницима,
- тренд смањења кључних финансијских износа и показатеља,
- необјашњени мањак физичке имовине,
- разматрање питања сукоба интереса који се односи на запослене, купце и добављаче,
- тешкоће у наплати потраживања,
- плаћања добављачима, а да претходно није исказана обавеза у пословним књигама, што је имало за последицу исказивање дуговних "обрнутих" салда на рачунима неких добављача,
- наплата потраживања која претходно нису исказана у пословним књигама, што је имало за последицу исказивање потражних "обрнутих" салда на рачунима одређених купаца,
- већи износи исказаних других потраживања и краткорочних позајмица, чија је наплата неизвесна,
- кашњење у извештавању,
- намерна погрешна класификација обавеза (краткорочне на дугорочне)
- многобројни текући рачуни код банака,
- нето добитак у билансу успеха, а истовремено негативни новчани токови готовине из пословних активности,
- неодговарајући интерни пренос робе из veleпродаје у малопродају и обрнуто, у случају када ентитет исказује залихе робе по продајној вредности,
- плаћање повериоцима на основу копија рачуна,
- чекови исписани на исте износе,
- карактеристике појединаца (висока лична задуженост, скуп начин живота, стални прековремени рад и некоришћење годишњег одмора, доминација у одређеним активностима, сумњива биографија и др).
- неодговарајуће обелодањивање или изостављање обелодањивања важних информација у Напоменама уз финансијске извештаје.

3.2. Испитивање интегритета руководства и управе и разматрање примене закона и прописа

У контексту криминалних радњи, за ревизију је веома важно да испита интегритет руководства и управе привредног друштва. У том циљу ревизор прибавља и испитује информације и то: 1) идентитет и пословну репутацију власника, главног руководства и лица овлашћених за управљање; 2) интегритет, који укључује поштење, фер пословање и истинитост; 3) информације о ставовима и поступцима власника и лица одговорних за управљање и главног руководства у односу на питања агресивног тумачења применљивих рачуноводствених стандарда и прописа; 4) информације о контролном окружењу које подразумева ставове, свест и поступке руководства и лица одговорних за управљање које се односе на интерну контролу и њен значај у оквиру правног лица, 5) став управе према функцији контролинга/интерној ревизији (ако је применљиво); 6) информације у погледу могуће умешаности клијента у прање новца или у друге криминалне радње; 5) индикације неприкладних ограничења у делокругу рада ревизора и б) разлоге за избор новог ревизора и престанак сарадње са претходним ревизором.

У поступку спровођења процедура за препознавање криминалних радњи у финансијским извештајима, ревизор поклања пажњу природи пословања привредног друштва и примени правног оквира и законодавства које је примењиво на његово пословање, као и на утицај окружења у коме послује. Процедуре помоћу којих се идентификују могући случајеви непоштовања законских прописа су следеће: 1) разговор са руководством о томе да ли имају било какво сазнање о постојању кршења законских прописа који могу утицати на постојање материјално значајних погрешних исказа у финансијским извештајима; 2) провера записника регулаторних органа; 3) обезбеђење писмене изјаве од руководства о њиховом сазнању да се не поштују законски прописи.

Уколико ревизорски тим има сазнање да менаџмент у потпуности не поштује законске прописе, неопходно је да приступи процени утицаја тих питања на постојање материјално значајних износа у финансијским извештајима, а уколико је потребно, треба да обави консултације и са спољним саветницима.

3.3. Одређивање критичних подручја

Пажња ревизије мора парцијално да се усмерава на критична подручја – биланске позиције потенцијалног ризика од криминалне радње. Ревизор прибавља информације и врши процену да ли прибављене информације указују на ризик од постојања материјално погрешног исказа у финансијским извештајима услед криминалне радње или грешке. У том циљу, ревизор треба посебно да обрати пажњу и анализира:

- подручје у коме су грешке уочене од стране ревизорског тима у претходном обрачунском периоду,
- подручје несагласности са менаџментом приликом претходне ревизије,
- подручје необјашњиве трансакције и негативне трендове који су уочени у фази претходне ревизије,
- подручје које се односе на критичне тврдње које имају велике вредности,
- циклусе трансакција који се односе на критичне тврдње које имају велики број трансакција,
- трансакције са повезаним странама.

3.4. Спровођење аналитичких поступака

Ревизор спроводи аналитичке поступке и испитује везе и односе између финансијских и нефинансијских података. Осим тога, ревизор испитује и оцењује флукуације и односе који нису у складу са другим релевантним подацима. Када се аналитичким поступцима идентификују значајне флукуације или односи који нису конзистентни с другим релевантним информацијама или кад информације одступају од унапред предвиђених износа, ревизор треба да прибави и испита одговарајућа објашњења и одговарајуће поткрепљујуће доказе (испитивање неуобичајених позиција).

Необичне флукуације се јављају: (1) када се значајне разлике не очекују, а оне постоје (2) када се значајне разлике очекују, а оне не постоје. Резултати аналитичких поступака се често користе за идентификацију:

- потенцијалних грешака,
- могућих грешака или криминалне радње,
- других трансакција и догађаја који су необични или који се ређе понављају.

Једна од најједноставнијих илустрација примене аналитичких процедура је утврђивање структуре трошкова награда и зарада у

укупним трошковима и њихово поређење у текућој и претходној години, што ћемо приказати на следећем примеру:³

Врста трошка	31.децембар 20xx.		31.децембар 20xx.	
	Износ	% од укупних трошкова	Износ	% од укупних трошкова
Трошкови зараде	1.500	8,82%	2.000	10,26%
Трошкови награда	300	1,76%	500	2,56%
.....	.....	.....	.....	.....
Укупи трошкови	17.000		19.500	
Раст зарада			33,3%	
Раст награда			66,7%	
Раст укупних трошкова			14,7%	

У овом случају, ревизор очекује да проценат раста зарада буде исти као и проценат раста укупних трошкова, а не очекује да проценат раста награда буде различит од процента раста зарада. Пример показује да је раст трошкова зарада већи од раста укупних трошкова, а да је раст трошкова награда већи у односу на раст трошкова зарада за око два пута, што очигледно није у складу са очекивањима ревизије. Када се јаве већа одступања од очекиваних, ревизор мора да истражи узрок тих одступања.

Одступање најчешће може бити резултат: (1) грешака; (2) незаконитости; (3) необичних догађаја или трансакција; (4) промена рачуноводствених политика и процена.

Ако ревизор није имао сазнање о било каквим материјалним променама које могу да доведу до одступања, а одступања се догоде, то може значити: (1) да ревизија није била упозната са чињеницама са којима је морала бити упозната - неоправдана очекивања ревизора; (2) да је било разлика које су захтевале пажњу; (3) да су се неке незаконитости можда догодиле; (4) комбинације ових узрока.

Било шта да је од наведеног, ревизији је усмерена пажња на подручје повећаног ризика од криминалне радње, које захтева додатну пажњу и детаљну анализу.

Неуобичајена одступања су знаци упозорења да треба приступити детаљнијој анализи и утврђивању узрока тих одступања.

Истраживање значајних разлика обично укључује поновно

---

³ Sawyer, В.Ибидем, стр. 492.

разматрање коришћених техника, фактора који су утицали на развој очекивања ревизора и клијента и испитивања руководства.

3.5. Упознавање система интерних контрола

Ревизија треба да стекне разумевање интерне контроле које су од значаја за ревизију. Она треба да стекне разумевање о томе који су контролни поступци успостављени у привредном друштву, као и да се увери да ли се они примењују. Ревизор, такође треба да стекне разумевање којим путем се врши надзор над интерним контролама финансијског извештавања и начин на који се отклањају уочени недостаци у интерним контролама. За ревизију финансијских извештаја нису релевантне све контроле, већ оне интерне контроле које се успостављају ради пружања разумног уверења да се дефинисани циљеви ентитета који се тичу финансијског извештавања могу остварити. То су интерне контроле које треба да осигурају:

- 1) Потпуност и тачност информација које ревизор намерава да користи за дефинисање даљих процедура за процену ризика.
- 2) Заштиту имовине од неовлашћеног присвајања, коришћења или отуђена на било који други начин.

Како би се стекло разумевање интерних контрола ревизија разматра све контролне активности које се одвијају како појединачно тако и у комбинацији са другим активностима, које су осмишљене с намером да се спречи, открије или коригује материјално погрешан исказ у финансијским извештајима.

Познавање контролних активности ентитета за независног ревизора је веома важно ради одређивања врсте материјално значајних погрешних исказа који се могу појавити. То омогућава ревизији да осигура одговарајући степен ослањања на интерне контроле, идентификује друге ризичне области и сачини одговарајућу стратегију за откривање материјално значајних погрешних исказа у финансијским извештајима насталих услед криминалне радње.

3.6. Коришћење рада интерне ревизије

Ревизор, такође треба да стекне разумевање којим путем се врши надзор над интерним контролама финансијског извештавања и начин на који се отклањају уочени недостаци у интерним контролама. Најефикаснији надзор над интерним контролама је увођење интерне ревизије. Интерна ревизија, писмено извештава о

уоченим недостацима интерних контрола финансијског извештавања и даје мере и препоруке за њихово откалањање. У циљу препознавања криминалних радњи које имају материјално значајан утицај на финансијске извештаје који су предмет ревизије, екстерна ревизија у свом раду користи извештај интерног ревизора као и обавља разговор са руководиоцем интерне ревизије, у вези са свим питањима која се везују за идентификовање криминалних радњи у финансијским извештајима. Независни ревизор процењује да ли ће и у ком степену користи резултате рада интерне ревизије, у зависности од тога да ли су резултати рада интерне ревизије одговарајући и уколико су одговарајући какав је ефекат њиховог рада на циљеве екстерне ревизије. Ревизор користи резултате рада интерне ревизије када је сигуран да је она : 1) објективна, 2) технички оспособљена, 3) свој рад обавила уз дужну професионалну пажњу, 4) стручна и независна и 5) када је са њом остварила успешну комуникацију.

И на крају, важно је да се истакне, како ревизија поступа када препозна и документује криминалну радњу која има материјално значајан утицај на финансијске извештаје. У зависности од врсте криминалне радње, њеног утицаја на финансијске извештаје и процењеном ризику ревизије, ревизија може заузети став да настави са радом или да се повуче из ангажмана. У случају да настави са радом, ревизија треба да узме у обзир све околности које утичу на одређивање врсте мишљења које може бити 1) са резервом, 2) негативно и 3) уздржавајуће. У случају да ревизија донесе одлуку да се повуче из ангажмана, треба да обавести руководство и управу о разлозима повлачења, а у одређеним случајевима и надлежне државне органе. У сваком случају у оваквим ситуацијама ревизија треба да се консултује са својим правним заступником.

ЗАКЉУЧАК

Неоткривени, материјално значајни погрешни искази у финансијским извештајима који су били предмет ревизије, који су настали услед криминалне радње нарушавају у јавности: 1) поузданост, квалитет, транспарентност и интегритет финансијских извештаја и 2) интегритет и поузданост ревизорске професије, ревизора и ревизорских фирми. Руководство и лица која састављају финансијске извештаје имају мотив да лажно прикажу одређене информације у финансијским извештајима ради стицања сопствене користи на штету корисника финансијских извештаја.

Примарна одговорност за превенцију криминалних радњи као и за састављање и истинито и објективно приказивање финансијских

извештаја у складу са релевантним рачуноводственим прописима је на лицима која су овлашћена за руковођење и управљање. При обављању посла, ревизор није одговоран за превенцију криминалних радњи у финансијским извештајима, али има одговорност за стицање уверавања у разумној мери да финансијски извештаји који су предмет ревизије, посматрани као целина не садрже материјално значајне погрешне исказе, настали услед криминалне радње или грешке.

Ради смањења одговорности ревизија поступа на следећи начин: 1) Испитује да ли у финансијским извештајима има индикатора који указују на постојање материјално значајног погрешног исказа у финансијским извештајима настали услед криминалних радњи; 2) Спроводи процедуре за испитивање интегритета руководства и управе; 3) Усмерава пажњу на потенцијално ризична подручја – билансне позиције; 4) Проверава да ли постоје неуобичајене или неочекиване трансакције које су уочене применом аналитичких процедура; 5) Стиче разумевање интерних контрола које су од значаја за ревизију и стечена сазнања користи за сврхе идентификације врста могућих погрешних исказивања, разматрања и процене фактора који утичу на ризике настанка материјално погрешних исказивања и планирања природе, времена и обима даљих поступака ревизије; 6) Користи извештај интерне ревизије и обавља разговор са руководиоцем интерне ревизије, да провери да ли је интерна ревизија уочила одређене слабости у функционисању система интерних контрола које су осмишљене с намером да препознају и спрече да се почини нека криминална радња, да ли је дала предлоге и препоруке да се уочене слабости отклоне и ако јесте да ли се препоруке спроводе.

Ако се утврди постојање криминалне радње, која има материјално значајан утицај на финансијске извештаје, ревизор разматра њен утицај на даљи ток ревизије и на утицај таквих радњи на мишљење које изражава о тим финансијским извештајима, а које не може бити позитивно. Поступајући на овакав начин, ревизија смањује своју одговорност и подиже углед ревизора и ревизорских фирми у јавности и штити интересе бројних корисника финансијских извештаја.

РЕФЕРЕНЦЕ

1. Гавриловић, М. (2014). *Интерна ревизија и управљање ризицима*, Конфидекс. Београд.
2. Гавриловић, М. (2014). *Управљање информацијама – модел савременог корпоративног управљања*. Зборник радова, 18. Конгрес, СРРРС, Бања Врућица.
3. Mc Namee, D.Selim, G.M. (2006), *Risk Managemen: Changing The Internal Auditors Paradigm*.
4. *Међународни стандарди и саопштења ревизије, контроле квалитета, прегледа, осталих уверавања и сродних услуга* (2010), превод са енглеског језика, Савез рачуновођа и ревизора Републике Србије.
5. *Међународни стандарди професионалне праксе интерне ревизије* (2007). The Professional Practicies Framework, Превод с енглеског на српски језик, Савез рачуновођа и ревизира Републике Србије.
6. Микеревић. Д. (2014). *Креирање и дизајнирање извештаја менаџмента у сврху континуираног информисања власника капитала*, Зборник радова, 9. Конгрес, РРЦГ, Бечићи.
7. Sawyer, B., JD, CIA,PA Mortimer, A. Dittenhofer, Ph.D., CIA, James H. Scheiner, Ph.D., With contributions by Anne Grahman, (2005), Ph.D. Paul Makosz, CA, Sawyer's, *Internal Auditing*, 5th edition, by Copyright, Partners, 247 Maitland Avenue, Altamonte Springs, Fliridafor Profit, John Wiley & Sons, Chichester.
8. Spencer Pickett, K. H. (2007). *Auditing the Risk management process*, John Wiley, & Sons.

Рад је примљен: 15.12.2015.

Коригована верзија рада примљена: 08.04.2016.

Рад је прихваћен за штампање: 18.04.2016.